

**Dossiers
del Tercer
Sector**

núm. 2
setembre de 2010

La protecció social a Catalunya, Espanya i Europa

En conveni amb:

1. La protecció social, en xifres

La definició de protecció social és complexa i està oberta a diverses accepcions. Per elaborar aquest informe ens basarem en les dades de l'oficina estadística de la Unió Europea, Eurostat, i per tant, seguirem la definició que fixa aquest organisme, segons la qual la despesa en protecció social inclou: "beneficis socials, que consisteixen en transferències, monetàries o de qualsevol altre tipus, a les llars i persones individuals, per alleugerir la càrrega d'una sèrie de riscos o necessitats; costos administratius, que representen el cost carregat al sistema per la seva gestió i administració; i altres despeses". Les darreres dades recollides per aquest organisme pertanyen al 2007, i per tant, s'ha de tenir en compte que no inclouen els efectes de la recent legislació espanyola en matèria social, com la Llei de Promoció de l'Autonomia Personal i Atenció a les Persones en situació de Dependència o les noves lleis autonòmiques de serveis socials.

Segons aquestes estadístiques oficials i les de la Generalitat, la inversió social a Catalunya és inferior a la mitjana espanyola en més de 3 punts. Tant Catalunya com el conjunt de l'estat queden molt lluny de la mitjana europea en inversió social. Respecte a la Unió Europea actual, Catalunya destina gairebé 10 punts menys a polítiques socials. Aquesta diferència és encara més notable si comparem amb els països més desenvolupats del continent. Així, mentre a Catalunya la inversió social és del de 17,8% i a Espanya del 21%, estats com Alemanya destinen un 27,7% a aquest capítol i altres com França superen el 30%.

De fet, Catalunya i Espanya estan clarament a la cua en inversió social. En l'Europa dels 15, només Irlanda (18,9%) i Luxemburg (19,3%) se situen per sota del nostre nivell.

INVERSIÓ EN PROTECCIÓ SOCIAL 2007 (% DEL PIB)

França	30,5%
Suècia	29,7%
UE 15	26,9%
UE 27	26,2%
Alemanya	27,7%
Itàlia	26,9%
Regne Unit	25,3%
Espanya	21,0%
Catalunya	17,8%

Per càpita, la inversió social en el conjunt de la UE és de 5.725 euros, mentre que a Espanya és només de 3.924 euros, és a dir, un 69% de la mitjana europea.

Aquesta menor inversió té efectes tangibles i evidents en la situació dels col·lectius més desfavorits. Per exemple, a la UE15 la taxa de persones en risc de pobresa és del 24,8%, però passa al 16,4% després de les transferències socials, és a dir, després de la intervenció de l'estat mitjançant polítiques socials. En canvi, a Espanya la rebaixa és molt menor i passa del 24,1% al 19,6%. És a dir, la reducció del risc de pobresa gràcies a la intervenció pública és clarament més baixa a Espanya que a la UE.

2. L'evolució en la protecció social

La crisi econòmica ha provocat una retallada històrica en les polítiques socials a Espanya. La recessió s'ha utilitzat com a argument per reduir la inversió social en matèries com pensions o dependència. Però, què va passar quan el context econòmic era favorable?

Al 1996, la inversió social a Espanya en relació al PIB era del 21,5%. Una dècada després, amb un creixent econòmic anual proper al 3%, la inversió s'havia fins i tot reduït i se situava al 21,0%.

Es tracta d'una tendència a la baixa que també van experimentar altres països, especialment en el cas del nord d'Europa, amb un estat del benestar molt més desenvolupat que l'espanyol. Degut a aquest punt de partida diferent, per analitzar l'evolució de l'estat del benestar a Espanya potser s'escau més la comparació amb països que fa deu anys presentaven uns índexs similars als espanyols, és a dir, els estats del sud d'Europa.

En aquests estats es va produir un notable increment de la inversió social durant la darrera dècada, al contrari que a Espanya. Així, Grècia i Portugal van incrementar en 4 punts la seva inversió, mentre que Itàlia sumava més de dos punts i arribava a una inversió del 26,7%.

EVOLUCIÓ DE LA INVERSIÓ EN PROTECCIÓ SOCIAL (% DEL PIB)

	1996	2007
Espanya	21,5%	21,0%
Itàlia	24,3%	26,7%
Grècia	20,5%	24,4%
Portugal	20,2%	24,8%
UE 15	27,8%	26,9%

A l'apartat anterior veiem com la inversió social per càpita a Espanya era d'un 69% respecte a la mitjana europea al 2007. En el mateix exercici, Espanya assolía un rècord econòmic, ja que el seu PIB es situava en el 107% de la de la UE. Això significa que l'economia espanyola era superior a la mitjana europea, mentre que la seva inversió social quedava netament per sota d'aquesta mitjana. Per tant, queda clar que l'estat espanyol va desapropiar la dècada de creixement econòmic per desenvolupar el seu limitat estat del benestar, en contra del que van fer altres estats en la seva mateixa situació.

3.La inversió social per àmbits

El diferencial d'inversió social entre Catalunya i Espanya i la resta d'Europa es percep en la majoria d'àmbits d'actuació social. Per exemple, la despesa pública sanitària a Espanya – segons les darreres dades de l'OCDE, del 2006- va situar-se en el 8,4%, clarament per sota de la mitjana de la UE 15, del 9,6%.

Espanya queda molt lluny del països capdavanters com França (11,1%) o Alemanya (10,6%) i fins i tot se situa per darrera de països del sud d'Europa, com Portugal (10,2%) o Itàlia (9,0%). De fet, només Finlàndia, Irlanda i Luxemburg inverteixen menys en sanitat que Espanya.

INVERSIÓ EN SANITAT 2007 (% DEL PIB)

França	11,1%
Alemanya	10,6%
Portugal	10,2%
UE 15	9,6%
Suècia	9,2%
Itàlia	9,0%
Regne Unit	8,4%
Espanya	8,4%

També en l'àmbit de l'educació Espanya mostra una inversió pública netament inferior a la mitjana europea. Al 2007, va destinar un 4,35% del seu PIB a aquesta partida, enfront del 4,96% de la UE 27. I encara més lluny de països com Suècia (6,69%), França (5,59%) o el Regne Unit (5,39%). De nou, Portugal supera Espanya (5,30%), mentre en aquest apartat Itàlia queda lleugerament per darrera (4,29%).

INVERSIÓ EN EDUCACIÓ 2007 (% DEL PIB)

Suècia	6,69%
França	5,59%
Regne Unit	5,39%
Portugal	5,30%
UE 27	4,96%
Alemanya	4,50%
Espanya	4,35%
Itàlia	4,29%

En l'àmbit de les pensions, la despesa espanyola també és sensiblement inferior a la mitjana europea. Al 2007 Espanya va destinar un 9,0% del seu PIB a aquest apartat, enfront del 11,8% de la UE i lluny també dels països amb un estat del benestar més desenvolupat com Alemanya (12,4%) o Suècia (11,8%). Però de nou Espanya també queda per sota de països del sud d'Europa, com Portugal (13,1%), Itàlia (14,6%) o Grècia (12,1%).

INVERSIÓ EN PENSIONS 2007 (% DEL PIB)

Itàlia	14,6%
França	13,3%
Portugal	13,1%
Alemanya	12,4%
UE 27	11,8%
Suècia	11,8%
Regne Unit	10,5%
Espanya	9,0%

El que és més sorprenent és que fa una dècada el nivell de despesa en pensions era pràcticament igual a Espanya, Grècia i Portugal. Mentre que aquests dos darrers estats van aprofitar l'època de creixement econòmic per incrementar la despesa en pensions, Espanya va passar del 10,3% del 1996 al 9,0% del 2007.

EVOLUCIÓ DE LA INVERSIÓ EN PENSIONS (% DEL PIB)

	1996	2007
Espanya	10,3%	9,0%
Itàlia	14,5%	14,6%
Grècia	10,4%	12,1%
Portugal	9,9%	13,1%

Una altra partida en què Espanya queda darrera de la Unió Europea és en l'atenció a la tercera edat. El percentatge del PIB dedicat a aquest capítol és del 0,34% enfront del 0,48% de la mitjana de la UE. Se situa també lluny de països com Suècia (2,39%) i del Regne Unit (0,99%) però supera d'altres com Alemanya (0,16%) o França (0,33%). I queda clarament per sobre

dels països del sud, molt menys desenvolupats en aquest àmbit.

INVERSIÓ EN ATENCIÓ A LA TERCERA EDAT 2007 (% DEL PIB)

Suècia	2,39%
Regne Unit	0,99%
UE 27	0,48%
Espanya	0,34%
França	0,33%
Portugal	0,26%
Alemanya	0,16%
Itàlia	0,12%

En aquest cas sí que s'aprecia un increment de la inversió en el context de creixement econòmic. Espanya ha duplicat el percentatge del PIB destinat a atenció a la tercera edat, del 0,16% del 1996 al 0,34% actual, mentre que a la majoria de països europeus aquest creixement era molt menor.

També en l'atenció als discapacitats l'estat espanyol se situa lluny de la mitjana europea. En concret, Espanya destina 291 euros l'any per habitant a aquesta partida, mentre que la mitjana de la UE és de 445 (la de la UE 15 s'enfila fins el 537 euros). Quedem també lluny països capdavanters socialment, com Suècia (1.456 euros), Alemanya (547 euros) o França (462 euros). En relació als països del sud, Espanya inverteix aproximadament el mateix que Portugal, més que Grècia però menys que Itàlia.

INVERSIÓ EN ATENCIÓ ALS DISCAPACITATS 2007 (PER CÀPITA, EN EUROS)

Suècia	1.456
Regne Unit	704
Alemanya	547
França	462
UE 27	445
Itàlia	333
Portugal	295
Espanya	291

En la lluita contra l'exclusió social, Espanya també es queda enrere. La mitjana de la UE al 2007 eren de 74 euros per càpita a l'any en polítiques de lluita contra l'exclusió social, mentre que Espanya destinava només 50 euros l'any per habitant. Una xifra molt baixa en comparació als 198 euros de Suècia o els 118 de França, però en línia amb altres països com Alemanya o el Regne Unit, i clarament per sobre de Portugal i Itàlia.

INVERSIÓ EN LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ SOCIAL 2007 (PER CÀPITA, EN EUROS)

Suècia	198
França	118
UE 27	74
Espanya	50
Regne Unit	48
Alemanya	45
Portugal	36
Itàlia	11

Cal destacar que en la darrera dècada Espanya ha més que duplicat la inversió en aquest capítol, un ritme de creixement superior a la mitjana. Al 1996, l'estat espanyol invertia només 22 euros per cap en polítiques de lluita contra l'exclusió social, enfront dels 50 euros actuals.

En canvi, en prestacions d'atur, Espanya lidera la despesa comunitària. Al 2007 (abans de l'escalada de l'atur al nostre país), l'estat espanyol destinava 456 euros per càpita a aquestes prestacions, enfront del 279 euros de la UE. De fet, Espanya és el segon país de tota la Unió que més diners dirigeix a la desocupació. Només ens supera França, amb 470 euros per càpita.

DESPESA EN PRESTACIONS D'ATUR 2007 (PER CÀPITA, EN EUROS)

França	470
Espanya	456
Alemanya	432
Suècia	356
UE 27	279
Portugal	153
Regne Unit	125
Itàlia	90

Sovint s'acusa l'estat del benestar espanyol de tenir unes càrregues administratives i burocràtiques massa costoses. En canvi, les dades mostren que la despesa espanyola en costos administratius és clarament més baixa que la mitjana europea. L'estat espanyol gasta el 2,2% del total de la inversió social en costos administratius, mentre que la mitjana de la UE 27 és del 3,0%.

DESPESA EN COSTOS ADMINISTRATIUS 2007 (% DEL TOTAL D'INVERSIÓ SOCIAL)

Alemanya	3,5%
UE 27	3,0%
França	2,8%
Itàlia	2,8%
Espanya	2,2%
Portugal	2,1%
Suècia	2,1%
Regne Unit	1,9%

4. Causes i conclusions

Les dades exposades en els apartats anteriors mostren que Catalunya i Espanya se situen lluny de la mitjana europea en inversió social i molt lluny dels països capdavanters socialment. Espanya només supera la mitjana europea en la despesa en prestacions d'atur. I en atenció a la tercera edat, tot i estar per sota d'aquesta referència, apareix en la part alta de la taula. En la resta d'àmbits, Espanya mostra una inversió en protecció social clarament inferior a la dels seus socis comunitaris.

Però probablement la conclusió més rellevant d'aquest informe no sigui la distància que separa Espanya de la mitjana europea i dels països més avançats socialment, ja que aquesta és una idea que amb més o menys precisió és coneguda per les institucions, entitats i ciutadans.

El més destacat de les dades recollides és que Espanya, a diferència d'altres països veïns que partien de situacions similars, va desapropiar clamorosament l'oportunitat que li va brindar una dècada de creixement econòmic ininterromput. S'ha escrit molt sobre l'etapa 1996-2006,

en què Espanya va encadenar anys d'augment del PIB superior al 3% anual, un ritme que va servir per superar la riquesa mitjana de la UE i fins i tot alguns països històricament més rics, com Itàlia. Però mentre Espanya protagonitzava l'etapa de creixement més important de la seva història moderna, perdia l'ocasió d'aprofitar aquesta situació per invertir en polítiques socials, lluitar contra l'exclusió i les desigualtats i, en definitiva, construir un estat del benestar més sòlid i preparat per als reptes del futur. Mentre països com Grècia i Portugal sí que seguien aquest camí, Espanya fins i tot reduïa la seva inversió en protecció social. Ara, la crisi és la coartada per retallar drets i inversions, però el cert és que en una època de creixement històric no es va apostar tampoc per les polítiques socials.

Quines són les causes que provoquen aquest endarreriment de les polítiques socials a casa nostra respecte a la resta d'Europa? Els experts en l'estudi de l'estat del benestar, com el politòleg Vicenç Navarro o la presidenta del Consejo General de Colegios de Trabajadores Sociales, Ana Lima, n'apunten dues de fonamentals.

La primera, de caire polític. Els 40 anys de dictadura franquista es van caracteritzar, entre d'altres llasts, per una escassa sensibilitat social. Això va fer que al 1975 la despesa social a Espanya fos la més baixa d'Europa, juntament amb Grècia i Portugal, que van patir règims polítics similars. Aquest punt de partida tan deficient provoca que, tot i els esforços realitzats durant la democràcia, Espanya encara es situï lluny de la resta d'Europa en inversió social.

El segon factor que pot ajudar a entendre aquesta diferència és sociocultural. Al nostre país hi ha arrelada amb força una tradició que deixa en mans de les famílies l'atenció a les persones més vulnerables: nens, gent gran, malalts, etc. El pes de la família ha estat i és determinant en l'atenció a aquests col·lectius, cosa que no succeeix en altres països europeus. Aquesta tradició té uns efectes especialment negatius per a les dones, que sovint són les encarregades de les tasques d'atenció als familiars, a les quals han de sumar la seva activitat laboral.

Es tracta de dos factors amb un significatiu pes històric al nostre país, i que sens dubte no són fàcils de corregir. Però per aconseguir-ho cal que els nostres governs apostin decididament per les polítiques socials per tal de posar l'estat del benestar de Catalunya i Espanya al nivell dels nostres veïns.

Dossiers del Tercer Sector

Podeu trobar més dossiers a:
www.tercersector.cat

Font: Eurostat, Idescat, *El Estado del Bienestar en Cataluña y España* (de Vicenç Navarro, editat per la Fundació Rafael Campalans), OCDE Catalunya

Redacció: Ricard Alonso

Disseny: Pau de Riba